

Kalkminnende planten, zoals hier grote tijm, groeien in een kalkarme omgeving alleen op mierenhopen.

Beheerders en wetenschappers

Met dit boek wil ik wetenschappers en terreinbeheerders dichter bij elkaar te brengen. Wetenschappers beroepen zich op hun intellect, gebruiken moeilijke woorden en zijn vaak erg vakgericht, theoretisch en welbespraakt. Sommige beheerders houden afstand van wetenschappers omdat zij hen vaak niet begrijpen of kunnen volgen. Ze voelen zich op het intellectuele vlak de mindere, terwijl ze het vanuit de praktijk toch beter menen te weten. Vaak kunnen ze niet goed duiden wat ze precies bedoelen. Ook ik had het idee dat wetenschappers vaak wat buiten de werkelijkheid staan. Tijdens mijn werk kwam ik echter voor vragen te staan die ik niet in mijn eentje kon oplossen.

Zo meende ik te zien dat mieren van invloed zijn op de groeiplek van bijzondere plantensoorten. Wellicht lag hier de verklaring voor het groeien van kalkminnende planten zoals grote tijm in een kalkarme omgeving. Maar hoe werkte dat dan precies? En was het van beteke-

Het allerkleinste en het vroegst bloeiende plantje van het duin: het zeldzame dwerggras, een eenjarige plant, met Marten Annema, 14 februari 2019.

Op <https://duinenenmensen.nl/evides-zijn-achtergrondpublicaties-beschikbaar-als-pdf>.

Daar is ook een samenvatting te vinden van het natuurherstel in de Middel- en Oostduinen (Annema, M. & R. Roos, 2019).

nis voor het terreinbeheer? Bij dit soort vragen zocht ik wetenschappers op om inzicht te krijgen in de achterliggende processen, in dit geval aanvoer van kalk uit diepere bodemlagen door al het gegraaf van mieren.

Door mijn waarnemingsvermogen, soortenkennis en intuïtie actief te verbinden met de wetenschappelijke kennis is mijn beeld van wetenschappers behoorlijk bijgesteld. Niet in het minst door de samenwerking met vooral mijn beide medeauteurs André en Camiel. Deze combinatie vind ik heel waardevol. Wetenschappers schrijven veel boeken en rapporten. Beheerders doen dat niet zo gauw. Om die leemte op te vullen wil ik als beheerder graag mijn inzichten en kennis delen. Maar voor het schrijven van een boek had ik toch weer die wetenschappers nodig.

Het belang van kennis

Een belangrijk deel van het boek gaat over de waterhuishouding en het belang daarvan voor de natuur. Water is de rode draad in dit waterwin- en natuurgebied en ook in veel andere natuurgebieden die geen waterwingebied zijn, in en buiten de duinen.

Een ander, steeds weer terugkerend onderdeel, is het terreinbeheer. Dat bepaalt hoe het landschap eruit gaat zien, stuurt bepaalde ecologische processen en is van invloed op de soortenrijkdom. Door nauwgezet bij te houden waar welke maatregelen met welke frequentie zijn uitgevoerd, is veel te leren over de effecten van die maatregelen. Goede monitoring en documentatie zijn daarvoor essentieel.

Praktijkervaringen en gedachten

Het hoofdthema van dit boek is waterwinning en natuurherstel in de Middel- en Oostduinen in de afgelopen 40 jaar. In gele kaders diepen de auteurs bepaalde aspecten verder uit. In blauwe kaders geeft hoofdauteur Marten Annema zijn persoonlijke visie op het beheer of hij vertelt over bijzondere waarnemingen.

Het landschap leren lezen

Er wordt mij vaak gevraagd wat mijn drijfveer is. Vanaf mijn eerste herinnering ben ik geïnteresseerd in alles wat groeit, bloeit en zingt. Dat heb ik niet opgezocht noch mij ertoe verplicht gevoeld; ik heb het meegekregen. Omdat ik ervan overtuigd ben dat er een scheppende en (bij)sturende God is, geloof ik dat ieder mens een roeping heeft gekregen. Het werk in de natuur is voor mij zo'n roeping. Daarnaast geloof ik dat deze wereld uiteindelijk zal verdwijnen en er een nieuwe voor in de plaats komt. Ook al gaat het resultaat van mijn inspanning eens weer verloren, het is gezien die toekomst niet voor niets geweest. En voor nu is het niet alleen goed voor de natuur - en dus ook voor de mens en zijn leefomgeving - maar ook voor de invulling van mijn eigen leven. Een bioloog zei een keer tegen mij: "Vroeger dachten de mensen dat de vogels voor God zongen, daarna dachten ze dat ze voor de mensen zongen. Nu weten we dat ze hun territorium afbakenen met hun gezang". Ik zeg: natuurlijk zingen ze om hun territorium af te bakenen, natuurlijk zingen ze om de mensen te laten genieten en natuurlijk zingen ze om God lof te brengen.

Mijn belangrijkste boodschap is: laat je verwondering niet doodslaan door de wetenschap. Geef je intuïtie de ruimte. Je slaat tijdens je werk veel dingen op zonder dat je dat beseft. Om die veelheid aan onbewuste waarnemingen te laten bezinken en als vanzelf tot een nieuw inzicht te laten rijpen, moet het rustig zijn in je hoofd. Ik krijg bijvoorbeeld de meeste inspiratie als ik buiten ben en mijn gedachten de vrije loop kan geven. Net als een boer die op zondagmiddag in alle rust met zijn armen op zijn rug langs zijn akkers of koeien loopt. Zo heb ik uit onder andere de vorm van het landschap, de kleur van de bodem en de soortenrijkdom van de begroeiing veel over de optredende processen kunnen afleiden. Opeens, via een onverwachte 'klik', wordt helder wat de planten je vertellen over hun standplaats of wat het gedrag van de vogels zegt.

Ik hoop dan ook dat de lezer na het lezen van dit boek in combinatie met zijn of haar eigen waarnemingen en ervaringen, aan inzicht heeft gewonnen en met mij en Guido Gezelle kan zeggen:

*Mij spreekt de blomme een tale,
mij is het kruid beleefd,
mij groet het altemale,
dat God geschapen heeft!*